

imaginary co-operation, isolation) that contribute to the formation of socially disadapted, "difficult children" (pronounced selfishness, arrogance, intolerance, difficulties in communicating with peers and adults) that create various barriers and impede successful socialization baby.

Key words: social anomalies, family socialization, de-socializing families, deviant behavior.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 316.614:33]-053.6:37.013.42](045)

В. І. Малиш

ЕКОНОМІЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ З БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сучасна соціально-економічна трансформація Української держави створює нові виклики в процесі соціалізації підростаючого покоління. В інформаційному суспільстві перед кожною особистістю постають нові соціальні загрози, зокрема: інформаційні маніпуляції, процес соціалізації набуває більшої стихійності у його кіберскладовій, тому особливої уваги потребують підлітки, адже в цьому віці відбувається вибір життєвих цінностей. Діти підліткового віку з багатодітних сімей знаходяться в зоні ризику, внаслідок скорочення персоніфікованої уваги від батьків, переважного впливу дитячої спільноти (брати та сестри) на соціальний розвиток особистості, недостатнього матеріально-фінансового забезпечення їх потреб, як правило, відсутності залучення підлітків до економічної підсистеми родини та інших ознак, пов'язаних з багатодітністю. На разі постає проблема формування конкурентоспроможної особистості з високим рівнем економічної компетентності, здатної до супротиву соціально-економічного маніпулювання в нашій країні та в глобальній цивілізації. Вирішити це завдання можна соціально-педагогічними засобами гармонізації стихійної соціалізації через підвищення в неї відсотку контрольованої економічної соціалізації підлітків з багатодітних родин, інтегруючи соціально-виховний потенціал родини, освіти, громадських організацій та самих підлітків.

Процес соціалізації особистості на всіх етапах становлення, в тому числі в підлітковому віці, досліджували соціологи: М. Горшков, Р. Мертон, Т. Парсонс та інші; психологи: Л. Виготський, С. Ільїна, М. Кондратьєва, Е. Куруленко, С. Щеглова та інші; педагоги: Н. Бібік, А. Богуш, С. Курінна, С. Пальчевський Л. Пінчук, Р. Пріма, О. Савченко

та інші; соціальні педагоги: А. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, О. Панагушина, А. Рижанова, А. Тадаєва, С. Харченко, С. Чернецька, та інші. Економічну соціалізацію розглядали наступні дослідники: Г. Авер'янова, Т. Бурменко, І. Зубіашвілі, О. Карнишева, Н. Побірченко, М. Сігал, П. Томас, І. Трубавіна, А. Фернам, Д. Чабан, Д. Швальб, О. Щедріна, Г. Ягода та інші. Економічній соціалізації в інформаційному суспільстві приділяли увагу В. Москаленко, А. Некіпелова та інші. Над питаннями сімейного виховання працювали науковці Т. Андреева, Л. Артюшкіна, Г. Бевз, І. Білозерська, Л. Волинець, Т. Євменова, Ю. Зубцова, Ю. Ібрагім, О. Карпенко, А. Колупаєва, Г. Лазос, І. Подласий, Н. Семенова, К. Седих, М. Скорик, О. Чанцева-Коваленко та інші. Проблеми функціонування і розвитку багатодітних сімей аналізували: А. Антонов, О. Безпалько, Г. Дмитрієв, М. Зирянова, Ю. Ібрагім, А. Капська, Е. Карасєва, В. Медков, Ф. Навіл, Г. Осадча, І. Трубавіна та інші. Однак питання економічної соціалізації підлітків з багатодітних родин недостатньо досліджене, тому постає необхідність детального розгляду для ефективного вирішення.

Метою публікації є обґрунтування актуальності соціально-педагогічного аспекту економічної соціалізації підлітків із багатодітних родин в умовах інформаційного суспільства.

Підлітковий вік залишається феноменом у науковій думці, адже його особливості залежать від тих умов, які створюються в суспільстві, особливо у перехідні етапи. Погоджуємося з думкою С. Пальчевського щодо періодизації підліткового віку та особливостей протікання цього періоду, також він вказує що віковими рамками є 11-15 років [8, с. 53]. В цьому віці спостерігається друге, а саме соціальне, народження особистості. Підліткам притаманні: самопізнання, формування критичного мислення, розпорошення уваги відразу на всі цікаві тинейджерові напрями, переоцінка цінностей батьківської родини, початок пошуку та становлення власної системи цінностей, що дозволяє поступово перетворюватися на соціально сформовану особистість. Підліток намагається проявляти максимум самостійності в усіх видах діяльності, випробує свої можливості і межі «дозволеності» в суспільстві.

На досягнення особистості в цьому віці значно впливає його оточення. Тут важлива «педагогізація» соціального середовища (П. Наторп, С. Шацький), набуття батьками знання особливостей пубертатного періоду, вміння знайти підхід до вже не дитини, але ще й не дорослого. Погоджуємося з А. Богуш, яка стверджує, що набуті форми поведінки підлітка зазвичай відображають специфіку того соціального оточення, у якому він зростає, а це безумовно орієнтує на необхідність урахування якісних умов середовища зростання підлітка, які значно модифікуються в інформаційному суспільстві [2, с. 10]. Істотним внеском у розвиток підліткової психології є праці соціальних психологів М. Кондратьєва та С. Ільїна, які підкреслюють важливість і новаторство поняття, що було обґрунтоване Л. Виготським «зона найближчого

розвитку» [3, с. 193]. Зауважимо, що саме в зоні найближчого розвитку підліток набуває досвіду для здійснення наступного самостійного кроку в будь-якій діяльності. Набуття цього досвіду не може існувати поза широким соціокультурним контекстом, що враховує еволюцію способів виробництва, статевої та вікової стратифікації, типів родини, системи міжособистісних відносин, а також ціннісних орієнтацій сучасної йому культури. У інформаційному суспільстві існує вагомий структурний розрив між сім'єю, у якій виросла дитина, та економічною й соціальною системою, у якій вона згодом посяде певне місце. Тому зміна статусу від дитини до дорослого – це складний перехідний період.

Особливості підліткового віку досліджували такі соціальні педагоги: А. Безпалько, О. Панагушина, А. Рижанова, Ю. Чернецька та інші. Науковці в сфері соціальної педагогіки розглядають особливості підліткового віку через призму його соціальних проблем. На ці проблеми впливають різні фактори соціалізації, які реалізуються через чотири рівні соціуму: мегасоціум, макросоціум, мезосоціум, мікросоціум. Саме у мікросоціумі підлітки активно освоюють провідні соціально-економічні норми і цінності. Також у соціальній педагогіці підлітковий період описують як п'яту глобальну кризу соціалізації, коли відбувається активне засвоєння соціально-економічних цінностей щодо професійного та в цілому життєвого самовизначення. Соціальні педагоги звертають увагу на значення самої особистості підлітка в економічній соціалізації, оскільки цей період характеризується появою почуття своєї неповторності, індивідуальності, несхожості на інших. Таким чином, в працях науковців простежується залежність особливостей протікання економічної соціалізації підлітків від умов соціуму.

Для розгляду економічної соціалізації, в першу чергу, визначимося з провідним поняттям «соціалізації». В наш час цей термін розглядається у багатьох науках: філософії, політології, психології, педагогіки та ін. В процесі нашого дослідження будемо спиратися на визначення терміну «соціалізація». А. Тадаєва в дисертації, розглядає дане поняття як двосторонній взаємозумовлений процес соціального становлення особистості, який відбувається шляхом включення в соціальне середовище через адаптацію, інтеграцію, індивідуалізацію цінностей та культури соціуму індивідом [9, с. 23]. В. Москаленко достатньо широко розкриває поняття економічної соціалізації, яке характеризується як процес входження підростаючої людини в економічну сферу суспільства, формування у неї економічного мислення, процес інтеріоризації нової реальності, що включає пізнання економічної дійсності, засвоєння економічних знань, набуття навичок економічної поведінки і реалізацію їх в реальній дійсності [7, с. 250]. Погоджуємося з трактуванням В. Москаленко та розглядаємо економічну соціалізацію в межах загальної соціалізації особистості як її складник, результатом цього процесу є формування економічної компетентності підлітків через включення в суспільну життєдіяльність й економічну взаємодію з іншими соціальними суб'єктами.

Ставлення до грошей та власності є важливим компонентом економічної соціалізації. Питанням впливу цього компоненту присвячені праці вчених Т. Бурменко та О. Карнишева. Аналіз їх робіт дає змогу дійти висновків, що власність є детермінантою соціального статусу людини в ієрархічній структурі сучасного суспільства; є цільовим орієнтиром для ділової людини; вона визначає формування ставлення власників до економічних обов'язків [6, с. 32]. З точки зору О. Карнишева, власність є складним психолого-економічним феноменом, що опосередковує прояв психолого-економічних якостей людини. Власність становить фундамент соціальної та економічної активності людини і дозволяє їй далі просуватися на шляху до самоактуалізації та самовдосконалення. Так, позитивні складові змісту власності зумовлюють, в першу чергу, систему мотивів і самооцінку людини. Дослідник вважає, що людина, яка зуміла примножити власність, значно збільшити її розмір, за своїм почуттям самоповаги, за своєю гідністю стає якби іншою особистістю, оскільки інакше осмислює свою самоцінність, інакше живе й мислить [6, с. 43]. Але, на нашу думку, власність не може бути основною цінністю, тим більш самоцінністю, до якої має прагнути особистість, а особливо підліток, який приймає на віру владу грошей і головний принцип минулого суспільства – «гроші вирішують все», адже думка про те, що власність є головним критерієм рівня соціального статусу втратила свою актуальність з початком інформаційної доби, де головною цінністю є інформація, а не капітал, як це було в індустріальному суспільстві. Неможливо формувати економічну свідомість нового покоління на принципах минулого. Аналіз же досліджень в області внутрішньо особистісних феноменів та ефектів економічної соціалізації, здійснених науковцями на пострадянському просторі, показує, що вивчаються переважно монетарні уявлення й економічна поведінка дітей, підлітків та працездатного населення. Тому не повністю погоджуємося з А. Журавльовим, що суттєвими є такі компоненти економічної свідомості: сформовані соціальні уявлення про економічні об'єкти (багатство, гроші тощо), ціннісна структура свідомості (або ієрархія ціннісних орієнтацій) та суб'єктивно-економічний статус [4, с. 22]. Оскільки варто зазначити, що багатство і гроші мають розглядатися підлітками як засоби соціального розвитку особистості, досягнення її суспільних цілей, а не самоціль. Сучасні науковці В. Москаленко та А. Некіпелова також значну увагу приділяють цінностям в процесі економічної соціалізації підлітків в інформаційному суспільстві. Погоджуємося з їх думкою про те, що економічні цінності, які формуються у підлітковому віці, відображають сучасний соціально-економічний стан суспільства. Процес економічної соціалізації в підлітковому віці пов'язаний не тільки з повсякденним життям (тобто сімейною економічною соціалізацією), але і з досить загальними соціально-економічними проблемами, включеність до яких можливо здійснювати у цьому віці через участь у громадських організаціях

соціально-економічного спрямування, оскільки провідна роль належить тут реальній залученості в ті сфери діяльності, у яких відбувається засвоєння економічних знань і досвіду економічної поведінки.

Аналіз особливостей економічної соціалізації підлітків з багатодітних родин зумовлює необхідність розпочати з визначення терміну «сім'я». У Сімейному кодексі України трактується, що сім'я є первинним та основним осередком суспільства; сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Сім'я має такі ознаки: спільне проживання, наявність спільних дітей (у більшості випадків), взаємна підтримка членів сім'ї, наявність матеріальної і моральної спільності, дотримання прав і обов'язків, які передбачає законодавство [10]. У Конвенції ООН про права дитини також визначено важливість сім'ї, батьків у житті дитини (ст. 5, 9). У Національній програмі «Діти України» сказано, що сім'я є і залишається природним середовищем для фізичного, психічного та соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Усі державні та суспільні інституції мають підтримувати зусилля батьків або осіб, що їх замінюють, спрямовані на забезпечення необхідних умов для виховання, освіти, розвитку здорової дитини [11]. Багатодітна сім'я являється одним із різновидів родин. У науці точного визначення терміну «багатодітна сім'я» на даний момент немає, дослідники ведуть дискусію щодо кількості дітей в багатодітній родині, одні вважають що троє дітей, інші що наявність п'ятох дітей дає підстави вважати сім'ю багатодітною. В Законі України «Про статус і соціальний захист багатодітних сімей в Україні» в розділі першому, стаття 1 наведено наступне визначення даного поняття: «багатодітна сім'я – сім'я, що складається з батьків, опікунів, усиновлювачів (або одного з батьків, опікунів, усиновлювачів) і трьох та більше дітей» [12]. Терміни «багатодітна сім'я» та «багатодітна родина» є рівнозначними». Зважаючи на економічне становище сімей, які мають трьох дітей, та дослідження психологів, соціологів і педагогів щодо труднощів в цих сім'ях, надалі в своєму дослідженні будемо дотримуватися визначення терміну за законодавством України про багатодітні сім'ї.

На економічну соціалізацію підлітків значно впливає вид багатодітної сім'ї. Досліджуючи типи сімей Л. Калмикова [5, с. 94] наводить декілька класифікацій, серед яких найдоцільнішою вважаємо наступну: сім'ї, в яких багатодітність є запланованою (наприклад, у зв'язку з національними традиціями, релігійними приписами, культурно-ідеологічними позиціями, традиціями сім'ї), але такі сім'ї відчують багато труднощів, обумовлених малозабезпеченістю, тісністю житла, завантаженістю батьків (особливо матері), станом їх здоров'я, але у батьків є мотивація до виховання дітей, в тому числі економічного. У цих сім'ях дитина – одна з основних життєвих цінностей, і батьки роблять все від них залежне, аби їхнім дітям жилося краще. Однак, тут

виникають труднощі з поданням власного прикладу економічної поведінки і компетентності батьків, адже вони хочуть навчити підлітка тому чим самі не володіють. Педагогічні дослідження показують, сім'ї, що утворилися в результаті другого і наступних шлюбів матері (рідше – батька), в яких народжуються нові діти, можуть бути і цілком благополучними, але їх членам властиве відчуття неповної сім'ї, по зрозумілим причинам, більше того це може негативно відбитися на економічній соціалізації підлітків цих родин. Неблагополучні багатодітні сім'ї, які утворюються в результаті безвідповідальної поведінки батьків, алкоголізму, асоціального способу життя, де діти є лише засобом для отримання різного роду допомог, пільг і благ, тому головною цінністю таких сімей є гроші, які виступають самоціллю батьків. Існує інший варіант даного різновиду: батьки лише народжують дітей (наприклад, зачатих в алкогольному сп'янінні) і вважають на цьому свою місію виконаною, навіть не замислюючись про те, що дитину треба не тільки народити, але також виростити і виховати, сприяти її соціалізації, як загальній, так і економічній. Всі сімейні проблеми є взаємопов'язаними. Але одними з головних вважаємо фінансову та матеріальну проблеми. В даний час з народженням кожної дитини дохід сім'ї різко зменшується, що є закономірним за численними дослідженнями, які показують найтісніший взаємозв'язок між числом проживаючих в сім'ї дітей та доходами, що приходяться на кожного члена сім'ї, а в більш загальному плані – ступенем її збіднення. У сім'ях, які з шести чоловік і більше, сукупний дохід, що припадає в середньому на кожного члена, в 2,2 – 2,8 рази нижче, ніж у сім'ях, складаються з двох осіб, і в 1,8 – 2,1 рази нижче, ніж у сім'ях з трьох чоловік. Можна сказати, що народження в сім'ї третьої дитини в переважній більшості випадків призводить до малозабезпеченості [1, с. 350] Старші діти, спостерігаючи складне матеріальне становище сім'ї, намагаються допомогти батькам заробити грошей, часто незаконним способом.

Аналізуючи періодичні видання для практиків (газета «Соціальний педагог», науково-практичний освітньо-методичний журнал «Практична психологія та соціальна робота» та інші), сайти шкільних соціальних педагогів, та іншу літературу дотичну темі дослідження, можна відмітити той факт, що в загальноосвітніх навчальних закладах малозабезпечені, багатодітні сім'ї не залишаються без уваги соціального педагога, але проводячи з ними діяльність, фахівець, в основному, здійснює соціальний захист цих категорій, а стосовно роботи з підлітками, проводить профілактику, зокрема девіантної та делінквентної поведінки серед тинейджерів. Варто зауважити, що здійснюючи профілактичну роботу, фахівець часто використовує застарілі чи малоефективні методи, недооцінюючи важливість першочергової профілактики економічної кіберзлочинності. Саме в Інтернет просторі підліток може бути, як суб'єктом, так і об'єктом цієї злочинності. Звичайно, вдома батьки створюють всі умови для вільного виходу тинейджера в кіберпростір, саме

вони мають ознайомити початкового користувача зі всіма можливостями, обов'язками і небезпеками, що чатують. Але більшість з них не компетентні в даних питаннях, та покладають цей обов'язок на педагогів. Отже, залишається відкритим питання економічної соціалізації підлітків, мінімізація негативного впливу на цей процес, підтримка позитивного розвитку, створення необхідних умов для нього, а особливо для тинейджерів, які найбільше того потребують в силу не сформованості економічної поведінки і пошуку життєвих ціннісних орієнтацій.

Тому враховуючи факт безпосередньої взаємодії соціального педагога з багатодітними сім'ями, стає можливою організація співробітництва таких соціальних інститутів, як школа і сім'я, а при подальшому розвитку, долучення соціальним педагогом компетентних фахівців з громадських організацій. Таким чином, за рекомендаціями соціального педагога, школа та громадська організація зможуть надати теоретичні знання, практичний досвід, які допоможуть у подальшій економічній соціалізації, а соціально-педагогічні тренінгові заняття та щоденна соціально-економічна, господарська діяльність вдома, забезпечать відпрацювання практичних навичок. Так стихійність буде замінюватися контролем процесу економічної соціалізації підлітків, що забезпечить захист від випадків маніпулювання несформованою особистістю, в тому числі в кіберпросторі, надасть змогу спрогнозувати майбутній перебіг даного процесу, направляючи його в позитивному напрямі. А результатом цієї взаємодії є підвищення ефективності економічної соціалізації підлітків формування у них економічної компетентності, позитивного сприйняття економічної реальності, сформованість розуміння цінностей людської праці, відношення до грошей як засобу існування і досягнення взаєморозвитку людини і її соціуму, оволодіння основними економічними законами нашого суспільства тощо.

Отже, проаналізувавши практичну та теоретичну літературу з питань економічної соціалізації підлітків з багатодітних сімей доходимо висновку, що цей напрям є малодослідженим, особливо, соціально-педагогічний аспект. Нами були розглянуті думки соціологів, психологів, педагогів, соціальних психологів які, виходячи з особливостей своїх науково-дослідних принципів, досліджували економічну соціалізацію, її теоретичний аспект, психологічні особливості протікання, складові та сучасний стан (що є її основою) т.і., але не є достатнім для вирішення даного питання. Так економічна соціалізація підлітків в багатодітних сім'ях, як соціально-педагогічна проблема: здійснення мети освіти в Україні – виховання всебічно розвиненої, конкурентоспроможної особистості; запобігання збільшення випадків підліткової злочинності, кіберзлочинності; зниження виховного потенціалу сім'ї, питання підвищення економічної культури підлітків в багатодітних сім'ях, вимагають негайного вирішення, яке покликана вирішити соціальна педагогіка, як галузь що спеціалізується на подібних проблемах в

суспільстві. Напрямом подальших досліджень з економічної соціалізації підлітків з багатодітних родин може бути інтеграція виховних зусиль найближчих соціальних інститутів (родини, закладів загальної середньої освіти, громадських організацій та інших) з підвищення ефективності економічної соціалізації підлітків з багатодітних сімей.

Список використаної літератури

- 1. Агарков О. А.** Технології соціальної роботи: Навчальний посібник з грифом МОН України / О. А. Агарков, Д. Ю. Арабаджиев, Т. В. Єрохіна, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. – Запоріжжя : вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. – 487 с.
- 2. Богуш А. М.** Діти і соціум: монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін. // наук. ред. А. М. Богуш ; За заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
- 3. Выготский Л. С.** Педагогическая психология / Под. ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1991. – 479 с.
- 4. Журавлев А. Л.** Особенности экономического сознания работников предприятий с разными формами собственности / А. Л. Журавлев // Проблемы экономической психологии; под ред. А. Л. Журавлева, А. Б. Купрейченко. – М. : Изд-во «ИП РАН», 2004. – Т. 1. – С. 167–204.
- 5. Калмикова Л. В.** Вплив різних типів неблагополучних сімей на поведінку і розвиток підлітків / Л. В. Калмикова // Зб. наук. пр. Хмельницького інституту соціальних технологій. – 2010. – № 2. – С. 94–98.
- 6. Карнышев А. Д.,** Бурменко Т. Д., Иванова Е. А. Человек и собственность: Учебное пособие. – Иркутск, 2006. – 349 с.
- 7. Москаленко В. В.** Методологічні засади дослідження економічної соціалізації особистості / В. В. Москаленко // Проблеми загальної та педагогічної психології. – К., 2006. – Т. 8. – Вип. 1. – С. 250–257.
- 8. Пальчевський С. С.** Соціальна педагогіка / С. С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560 с.
- 9. Тадаєва А. В.** Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі, дисертація. – Х., 2016. – 258 с.
- 10. Верховна Рада України,** Сімейний кодекс України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
- 11. Верховна Рада України,** Про Національну програму «Діти України», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/63/96>
- 12. Верховна Рада України,** Закон України «Про статус і соціальний захист багатодітних сімей в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1343-17>

Малиш В. І. Економічна соціалізація підлітків з багатодітних сімей як соціально-педагогічна проблема

У статті обґрунтовується актуальність економічної соціалізації підлітків з багатодітних сімей в умовах інформаційного суспільства. Виокремлюється соціально-педагогічний аспект даного питання, аналізується стан розробки проблеми у працях вітчизняних та

зарубіжних вчених. Розкриваються особливості формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці та їх вплив на економічну соціалізацію. Також представлені особливості соціально-педагогічної роботи в школі з тинейджерами, виокремлено напрям профілактичної роботи з кіберзлочинності, де діти підліткового віку можуть виступати як об'єктом, так і суб'єктом. Наголошується на необхідності інтеграції виховних впливів найближчих соціальних інститутів задля підвищення ефективності економічної соціалізації підлітків.

Ключові слова: підлітки з багатодітних родин, економічна соціалізація підлітків, багатодітні сім'ї, соціально-педагогічний аспект економічної соціалізації.

Малыш В. И. Экономическая социализация подростков с многодетных семей как социально-педагогическая проблема

В статье обосновывается актуальность экономической социализации подростков с многодетных семей в условиях информационного общества. Выделяется социально-педагогический аспект данного вопроса, анализируется состояние разработки решения проблемы в работах отечественных и зарубежных ученых. Раскрываются особенности формирования ценностных ориентаций в подростковом возрасте, а так же их влияние на экономическую социализацию. Также представлены особенности социально-педагогической работы в школе с тинейджерами, выделяется направление профилактической работы киберприступности, где дети подросткового возраста могут выступать как объектом, так и субъектом. Подчеркивается необходимость интеграции воспитательных влияний ближайших социальных институтов для повышения эффективности экономической социализации подростков.

Ключевые слова: подростки с многодетных семей, экономическая социализация подростков, многодетные семьи, социально-педагогический аспект экономической социализации.

Malysh V. Economical Socialization of Teenagers from Large Families as a Sociopedagogical Issue

The article substantiates the significance of economical socialization of teenagers from large families under conditions of information society. It isolates the sociopedagogical aspect of this issue and analyzes the state of the issue's development in works of both Ukrainian and foreign scholars. Characteristic features of value orientations formation in adolescence and their influence on economical socialization are revealed. Dependence of personality formation in economical field of society on the type of large family is analyzed. The article also presents the characteristic features of sociopedagogical work in school with teenagers and large families, isolates the direction of cyberdelinquency prophylaxis, of which teenagers may act as objects, as well as subjects. Emphasis is made on the necessity of integrating